

Övergångsbestämmelser till ändringar i utsökningsbalken

Försäkringskassans ställningstagande

Om ett beslut om återkrav har fattats före den 1 september 2022 ska utsökningsbalken (UB) tillämpas i sin lydelse före den 1 september 2022. Det gäller även om beslutet rättas, ändras eller omprövas i tiden från och med den 1 september 2022.

Bakgrund och överväganden

Från och med den 1 september gäller nya bestämmelser i UB.¹ Enligt de nya bestämmelserna kommer Försäkringskassans beslut om återkrav att utgöra exekutionstitlar vilket innebär att de blir direkt verkställbara.² Det här gäller de beslut som fattas från och med den 1 september 2022. De äldre föreskrifterna i UB ska, enligt tredje punkten i övergångsbestämmelserna, tillämpas på de beslut om återkrav som har fattats före den 1 september 2022.

Syftet med detta rättsliga ställningstagande är att klargöra vilka bestämmelser som ska tillämpas när ett beslut om återkrav, som har fattats före den 1 september 2022 rättas, ändras eller omprövas sedan de nya bestämmelserna trätt i kraft.

Rättelse och ändring

Vid rättelse eller ändring av ett beslut med stöd av 36–38 §§ förvaltningslagen (2017:900) eller 113 kap. 3 § socialförsäkringsbalken (SFB) förblir grundbeslutet detsamma. Därför ska alltid de bestämmelser som gällde när grundbeslutet fattades tillämpas på beslutet. Det innebär att om grundbeslutet har fattats före den 1 september 2022 så ska de äldre bestämmelserna tillämpas på beslutet, även om detta rättas eller ändras sedan de nya bestämmelserna trätt i kraft.

Omprövning

Vid omprövning av ett beslut med stöd av 113 kap. 7 § SFB ersätts grundbeslutet av omprövningsbeslutet. Den tredje punkten i övergångsbestämmelserna hindrar därmed inte i sig en tillämpning som innebär att omprövningsbeslut meddelade efter att de nya bestämmelserna trätt i kraft ska omfattas av de nya bestämmelserna. Enligt förarbetena till de nya bestämmelserna finns dock starka skäl som talar emot att den nya regleringen tillåts gälla även för äldre beslut. Det är mot den bakgrunden den tredje punkten i övergångsbestämmelserna har formulerats.³

¹ Lag (2022:1320) om ändring i utsökningsbalken.

² 3 kap. 1 § första stycket 6 a och 20 § UB.

³ Prop. 2021/22:206 s. 29.

Beslutsdatum
2022-08-24Vår beteckning
Dnr FK 2022/013661
Serienummer
2022:08

Av förarbetena framgår även att starka rättssäkerhetsskäl talar emot att den nya regleringen tillåts gälla även för äldre beslut. Den som fått ett beslut om betalningsskyldighet meddelat före att de nya bestämmelserna trätt i kraft har inte haft anledning att räkna med att beslutet skulle bli direkt verkställbart. Det kan ha påverkat den betalningsskyldiges handlande. I förarbetena uttalas följande. "Starka rättssäkerhetsskäl talar alltså för att de nya reglerna inte ska tillämpas beträffande beslut meddelade före ikraftträdandet. För sådana beslut bör i stället den hittillsvarande ordningen gälla."⁴

Det finns således starka rättssäkerhetsskäl som talar för att det är tidpunkten för grundbeslutet som ska vara styrande för vilken lagstiftning som ska tillämpas. Det finns även rättspraxis som stöder denna ståndpunkt.

I NJA 2013 s. 413 fastslog HD att om ett icke verkställbart myndighetsbeslut överklagas till domstol så utgör domstolens dom inte en exekutionstitel. Detta eftersom det inte skulle vara förenligt med den grundläggande processrättsliga princip som kommer till uttryck i 29 § förvaltningsprocesslagen (1971:291), dvs. att ett avgörande inte kan gå utöver vad som är yrkat. Ramen för domstolens prövning bestäms av det överklagade beslutet och de ytterligare begränsningar som kan följa av den enskildes yrkanden. Myndighetens talan kan endast gå ut på att helt eller delvis motsätta sig ändring eller att medge bifall till överklagandet. Myndigheten kan inte utforma sin talan som ett yrkande om att den enskilde ska betala vad myndigheten har beslutat.

Om ett grundbeslut som fattats före den 1 september 2022 omprövas från och med den 1 september 2022 uppkommer en liknande situation. Av NJA 2013 s. 413 följer dock att omprövningsbeslutet inte kan få någon annan exekutionsrättslig verkan än vad grundbeslutet har.

Detta innebär att om Försäkringskassans grundbeslut är fattat före den 1 september 2022, och det beslutet omprövas eller prövas i domstol från och med den 1 september 2022, blir de äldre bestämmelserna i UB tillämpliga även på omprövningsbeslutet och domen. Däremot om domstolen skulle upphäva ett omprövningsbeslut och återförvisa målet till Försäkringskassan för en ny prövning och ett nytt grundbeslut fattas från och med den 1 september 2022 kommer det beslutet att utgöra en exekutionstitel.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

Författningar

113 kap. 3 § SFB
113 kap. 7 § SFB
3 kap. 1 § första stycket 6 a UB
36–38 §§ förvaltningslagen

Förarbeten

Prop. 2021/22:206

⁴ Not 3 a.a. s. 29.

Beslutsdatum
2022-08-24

Vår beteckning
Dnr FK 2022/013661
Serienummer
2022:08

Praxis

NJA 1991 s. 363
NJA 2013 s. 413

Försäkringskassan

Marie Axelsson
Beslutsfattare

Anders Wiklund
Föredragande